

VERSEGHY FERENCNEK EGY ISMERETLEN KÉZIRATÁRÓL.

Kevés irodalmi emlék bujdosott a kutatók elől oly sokáig, mint VERSEGHY FERENCnek „*A Parnassus Hegyén zengedező Magyar Músának szózata: mellyeket egybe szedte egy Hazafi tulajdon mulatságára 1781 Esztendőben*“ című kézírata. VERSEGHY-kutatók¹ ugyan megemlítik, de a kéziratot senkisé sem látta.

Ez a becses kézirat, mely kétséggkívvül VERSEGHYnek eredeti kézírása,² egy székesfehérvári magánkönyvtárból került a Magyar Nemzeti Múzeum Széchényi-könyvtárába. A nyolcvanas években még dr. PAUER JÁNOS székesfehérvári püspök és akadémiai tag tulajdonában volt. Az ő engedélyével ismertette dr. OMPOLYI³ (Mátray Ernő) a „*Magyar Korona*“ című napilapban, egy évvel később BOGISICH MIHÁLY⁴ akadémiai székfoglalójában megemlíti, sőt közöl belőle néhány dallamot is.

A negyedrétaalakú, félbőrbe kötött kézíratos munka VERSEGHYnek tetszetős írásával 200 lapot foglal magában. Az első lapon olvasható: P. EUGENII VERSEGY O. S. P. P. E. (Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae). A szent Pál-rendet, melynek VERSEGHY is tagja volt, a kézirat keltétől három évre, 1784-ben

¹ SÁGHY FERENC: V. F. maradványai és élete. 1825. — CSÁSZÁR E.: V. F. élete és művei. 1903. — MAJOR ERVIN: V. mint dal- és zeneszerző, 1925. — U. a. Újabb adatok V. költői és zeneszerzői működéséhez. — GÁLOS REZSŐ: A magyar műdal kezdete a XVIII. sz.-ban. Irod.-tört. Kl. 1932, 1933.

² Ezt a kéziratot a Széchényi-könyvtárban levő eredeti Verseghy-kéziratokkal hasonlítottuk össze. Az eredetiséghez tehát kétség nem férhet.

³ DR. OMPOLYI: Egy irodalmi becsű kéziratról. „Magyar Korona“, 1880 nov. 21. IV. évf., 218. sz.

⁴ BOGISICH MIHÁLY: Magyar egyházi énekek a XVIII. sz.-ból. Ért. a nyelv- és széptud.-ok köréből. 1881. IX. 11.

József császár felozlatta. VERSEGHY tehát 24 éves volt (szül. 1757), mikor ezt a művét megírta. Eredeti szerzeménye kevés benne, inkább idegenből szedegette össze azokat a dallamokat, melyek tetszését megnyerték. E dalok alá írta a korabeli költők (pl. FALUDI) és főleg németből fordított (helyesebben általa átírt) költemények sorait.

A 2. oldalon különben részletesen beszámol a tartalomról. „*A Részeknek és Toldalékoknak Mútató Táblája: 150 Rész talál-tatik pagin. 5ta. — Descriptiók. 2dik Rész p. 37. — Poeták Historiáiból. 3dik Rész p. 69. — Ajtatos Enekek. 4dik Rész p. 93. — Külömbfélék. 150 Toldalék p. 125. — Idegen nyelv-eken. 2dik Toldalék p. 145. — Újjdon-újjak.*“

Érdekes az előszó is, melyet egész terjedelmében ide iktatunk:

„Kegyes Olvasó! Talán külömbféle szerzősek zürzavarjának mondod e könyvet, ha abba ször-szál-hasigatók módjára tekin-tesz? Sem rend, sem éppen szorgalmatos kézzel válogatott mun-kák, sőt némelykor el-vetett, és már egisz világ előtt meg-avúlt Eneketskék fognak minden bizonnal szemedbe tünni, ha azt leg-kissebb betűtskére szükségtelenül ki-fogod meresztetni: De, ha ellenben munkámnak tárgyát meg-halgatod, talán bocsánatot ön-kint adsz minden fogyatkozásoknak. Némelyeket vagy a magyar nyelvnek gyakorlásáért, vagy a régi vers-szerzőknél találkozó külömbféle indulatoknak magyarázásáért magam szerzettem; másoknak szerzőseit nem másképp, mint magam verseit bé-irtam, mert a fel-jedzésre érdemesebbeknek tartottam, mint tulajdoni-mat. Mindenekről közönségesen szólván: sokat egy két szebb versért, vagy ékes és a vers-szerzőknél szokott szóllásért tsonkittás nélkül knöyvembe helyheztettem azért, hogy a hárfámhoz, kap-tsoltatni szokott éneklésemmel a külömbféle száj-izeknek külömb-féle szerzősekkel elmém fáradsága nélkül kedveskedhessek. Elly! és midön vagy tulajdon, vagy mások mulatságáért fáradozom, meg-ne itilly!“

Mínthogy VERSEGHY életrajzírói a „*Parnassus*“-t ezideig nem ismerték, ez a kézirat igen értékes forrásmunkája nemcsak a magyar rokokó-költészetnek, hanem kuriózum a magyar zene-történet számára is.

VERSEGHYNél különben is óvatosnak kell lenni. Költésze-tére jellemző, hogy sokszor idegen költők műveit magyarra át-dolgozta és sajátjaként adta ki. Ha a jelen kéziratot gyűjte-ményben előforduló dalokat mint eredeti szerzeményeket jelzi

is, nem bizonyos, hogy valóban tőle erednek és az irodalom-történészek feladata, hogy e dallamok származását kiderítse.¹

VERSEGHY a kézirat 4. oldalán közli az „*Első Részbe foglalt Enekeknek Mútató Tábláját*“. Tizenkét megzenésített verset közöl. A dallamok szoprán-kulcsban vannak írva és sokszor két, sőt több versnek ugyanaz a dallama van. VERSEGHY írásaiban vallotta, hogy a szöveg és a zene közül ez utóbbi a fontosabb, tehát „sokkal tanátságosabb verseket áriára, mint áriát versekre szerezni“. Természetes, hogy ezáltal a dallam ritmusára erőszakolt verslábak sántítottak és bizony szegényes hangzású dallamok születtek. Ezt az elméletét a „*Parnassus*“ 18. lapján gyakorlatban is jelzi: „Áriák, mellyekre az Első, Második, Harmadik, Ötödik, Hetedik, és Nyoltzadik Énekeket tulajdon notájokon kívül lehet énekelni“.

A következő, 9. számú „*Hajnal*“ című éneknél ezt a jegyzetet olvassuk: „Ezen notára lehet énekelni minden 12 lábu, és négy soru verseket, mellyek a Magyarba éppen közönségessek“.

Az I. rész után hat üres lap következik, majd a II. rész mutatótáblája 11 dallamot közöl, „mellybe a régi vers-szerzők-től fel jedzett némelly történetek foglaltatnak“. Ezek a következők: 1. *Orfeus*, 2. *Piramus*, 3. *Thizbe*, 4. *Atalanta*, 5. *Ariadne*, 6. *Oenone*, 7. *Penelope*, 8. *Amor és a Halál*, 9. *Amor és a Méhek*, 10. *Venus Vulkán ellen*, 11. *Neptunus Medúza ellen*.

Az itt felsorolt történeteket OVIDIUS *Metamorphosis*-ából merítette és minden dallama alatt jelzi a fabulák számát. Sajátjául csak az 5—11. számú dallamokat ismeri el és kézjegyével („Ver. munkája“) látja el.

Hét üres lap után a III. rész következik, „mellybe a Világ mulandóságáról, és más Ajtatos Enekek foglaltatnak“. Ezt a részt ismertette BOGISICH MIHÁLY és VERSEGHYnek négy eredeti dallamát is közli értekezésében.

A mutatótábla ugyan 11 éneket sorol fel, voltaképen még hat énekkel van megtoldva. Ezek: 1. Világ álhatatlansága, 2. Világ mulandósága, 3. Világ tsalárdsága, 4. Sors-választás, 5. Világtól vég-bútsú, 6. Töredelmes szív, 7. Remete, 8. Holo-

¹ MAJOR ERVIN idézett művében felsorolja V. F. hiteles dallamait, de ezt a kéziratot nem ismeri. E sorok írója hívta fel rá figyelmét.

fernes és Júdit, 9. Kristushoz Sz. indulat, 10. Bünöshöz intés, 11. Istenhöz Reménség, és Szeretet, 12. A világtól el-váló Léleknek tusakodási, 13. A Lélek kegyelmet ohajt, 14. A szentekről, 15. Az Oltári Szentségről, 16. Nézd Jézus, 17. Oh! Kik meg világ tengerének, 18. Áldunk téged.

Ezek a dalok a rokokó-stílusra jellemző tánc-ritmusok, egy szótagra több, összekötött hangok és futamokból állanak és ezáltal a dallamoknak nyugtalan mozgást kölcsönöznek. Természetes tehát, hogy a szövegekben foglalt ájtatos hangulatot a zeneművek nem mutatják.

Három üres lap után a IV. rész vegyestartalmú világi dalokat tartalmaz. A sorrend ilyen: 1. Rágalmazó nép, 2. Mostani világ, 3. Remete, 4. Gyanúságnak terhe, 5. Eger Barkóztítól bútsúzik, 6. Nádasdi marsja, 7. Nádasdi koporsó-verse, 8. Fillis Demófoon ellen, 9. Demófoon felel Fillisnek, 10. Themis, és Fortúna, 11. Félelem, és Gyanúság, 12. Anyai Szív Róma várossa ellen, 13. Reménységnek tsalárdsága, 14. Apollo Dafnishoz, 15. Dafne felel Apollónak, 16. Rósa nimfa, 17. Ki-adó vers.

Mint említettük, VERSEGHY a vers prozodiájával nem igen törődött. Erre vall a 100. lapon egyik jegyzete: „Phillis Panasz Demophoon ellen. Nótáját lásd. pag. 18. az első Részben akár Nro 1. akár Nro 2. úgy mindazonáltal, hogy akármelikk nótának 2dik részében az 5dik és 6dik Tactus kétszereztesse.”

A 112—122. lapig üres lapok után két toldalék csatlakozik a IV. részhez. Az első toldalék „melly magában némelly külömbféle nyelveken lévő szerzéseket foglal“, vegyesen tartalmaz ájtatos és pajkos szövegű dalokat. Az első szám „Töredelmes szív“, görög vers, a 2. (Világ múlandósága), 3., 4., 5., 6., 7. és 8. számok latinnyelvű versek (Meg-Váltónk szenvedése, Ájtatos indulat, Töredelmes szív, Remete, Anyai Szív Róma ellen, Kisedek komédiájára), míg 9—16. számok németszövegű dallamok, köztük néhány pornográf tartalmú vers. Ez utóbbiak diákdalok lehetnek, de nincs kizárva, hogy VERSEGHYnek saját szabadszájú verselése.

A II. toldalék ismét magyar versekből áll, „melly ujjdonn ujj Ariákat, és azokra szerzéseket foglal“. Az egyes dalok címei: 1. Egy irigy beszédre rövid felelet, 2. Intés Rósához, 3. Helena

álmodozik Parissal, 4. Apollo és Dafne, 5. Apollónak panaszi Dafne futása ellen.

Az énekek basszus kísérettel vannak ellátva és idegen zeneszerzők tollából erednek.

A 162—200. lapig ismét üres lapok következnek. Ezek az üres lapok bizonyítékai annak, hogy VERSEGHY bővíteni akarta gyűjteményét. Úgy látszik, küzdelmes élete és egyéb elfoglaltsága teljesen eltérítették ettől, sőt legnagyobb ellenségének, KAZINCZY FERENCNEK gyűlölete irodalmi működésére is bénítólag hatott.

VERSEGHY abban a korban élt, melyben a magyar műzene még gyermekkorát sem élte. Az akkori „gálás“ irodalmi műveltség nem kívánt senkitől mélyebb gondolkodást és meglegedett azzal az általános műveltséggel, mely bátorságot adott arra, hogy a zeneművészethez is hozzászóljon. VERSEGHY tudott hárfán és zongorán játszani. Az idegen művészeti szellem hatása alatt zeneirodalmi munkásságot is fejtett ki, noha „*Rövid értekezések a Musikáról VI énekkel*“ című írása nem sokat lendített a magyar zenetudományon. Ami benne eredeti, azt is idegen szerzőktől vette át,¹ ami pedig az övé, az bizony dilettáns munka. A magyar népi zenétől távol áll, sőt lenézi; szidja a cigányokat, de arra nem gondol, hogy a nép körében szállongó dallamok a magyar műzenének alapját képezhetik.

Mindazonáltal VERSEGHYNEK írásaiban megnyilatkozó nyugatias műveltsége és vitakozásaiban felbukkanó eszméi nem múltak el nyomtalanul és a XVIII. századnak ez az értékes és nyugtalan vérű alakja megérdemli, hogy a magyar zeneművészet történetében megfelelő helyet foglaljon el.

LAVOTTA REZSŐ.

¹ SULZER J. G. Allg. Theorie der schönen Künste, 1775.